

Islamsko bankarstvo

Radić, Antonija

Undergraduate thesis / Završni rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of economics Split / Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:124:688237>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-20**

Repository / Repozitorij:

[REFST - Repository of Economics faculty in Split](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

SVEUČILIŠTE U SPLITU
EKONOMSKI FAKULTET

ZAVRŠNI RAD

ISLAMSKO BANKARSTVO

Mentor:

izv.prof.dr.sc. Ercegovac Roberto

Student:

Antonija Radić

Split, travanj, 2016.

SADRŽAJ:

1. Uvod.....	1
2. Posebnost islamskog bankarstva.....	2
2.1. Nastanak i razvoj islamskih banaka.....	2
2.2. Posebnost bankarstva.....	3
3. Značaj islamskog bankarstva u cjelini bankarskog sustava.....	5
4. Analiza djelatnosti i ponuda usluga najvećih islamskih banaka.....	7
5. Islamsko bankarstvo i tržišno natjecateljstvo.....	11
5.1. Financijska institucija, ne banka.....	12
5.2. Porezna regulativa.....	12
5.3. Regulatorni okvir islamskih banaka.....	12
5.3.1. Islamsko bankarstvo - teorija nasuprot praksi.....	14
6. Doprinos islamskog bankarstva razvoju gospodarskog sustava.....	15
7. Zaključak.....	16
8. Literatura.....	18
9. Sažetak.....	19
10. Summary.....	19

1. Uvod

Financijski sustavi su uvijek bili temelj rasta i razvoja gospodarstva koji su investicijama poticali proizvodnju, razvoj i potrošnju u gospodarstvu. Međutim, pojava velike ekonomske krize pokazala je nedostatke suvremenog „zapadnog“ financijskog sustava. Posljedice rasta radi samoga rasta (*grown because growth*) bile su globalne. Mnoge države su se suočile s bankrotom, a bankarski sustav je uz financijsko tržište bio najviše pogođen ovom krizom što je rezultiralo velikim brojem stečaja banaka i financijskih kompanija te intervencijom država u cilju očuvanja sustava.

Dok se zapadne zemlje pokušavaju nositi s teretom rastuće ekonomske krize, zemlje istoka unatoč svojim problemima imaju znatan i održivi ekonomski rast zahvaljujući primjeni kvalitetne alternative financijskog sustava u obliku Islamskog financijskog sustava. Takav financijski sustav nazivaju još i etičkim financijskim sustavom jer ima ulogu da ravnomjerno izrazi etičku, moralnu i društvenu dimenziju s ciljem ostvarenja jednakosti u društvu. Dio šireg koncepta islamske ekonomije je islamsko bankarstvo koje je zasnovano na osnovnim postavkama Islama sa velikim naglaskom na moralne, duhovne i etičke vrijednosti. Kao glavna karakteristika islamskog bankarstva navodi se apsolutna zabrana primanja i davanja kamate (*Riba*). Koncept islamskog bankarstva je postao općeprihvaćen način poslovanja u velikom broju zapadnih multinacionalnih banaka, koje svoje poslovanje zasnivaju na beskamatom, interest-free, etičkom ili dozvoljenom načinu financiranja.

Kroz ovaj rad će se pokušati objasniti kako i na koji način financijske institucije, prvenstveno banke, u Islamskom financijskom sustavu ostvaruju profit i kojim instrumentima postižu profitno poslovanje koje danas privlači sveopću pažnju i zanimanje velikog broja ljudi.

2. Posebnost islamskog bankarstva

2.1. Nastanak i razvoj islamskih banaka

Povijest nastanka islamskih banaka vezuje se za kraj 19. i početak 20. Stoljeća kada dolazi do osnivanja islamskih novčanih zavoda koji su poslovali na beskamatnoj osnovi. Prva islamska institucija osnovana je u Egiptu. Napor uložen, prvenstveno od strane ekonomista Ahmad el Najjar- a rezultirao je otvaranjem prve islamske banke 1963. godine. Mit Ghamr Saving Bank imala je formu štedionice zasnovanu na dijeljenju profita. Banka u svom poslovanju nije naplaćivala kamatu već je investirala u trgovinu ili industriju, direktno ili u partnerstvu te dijelila profit sa svojim ulagačima. Dakle nije funkcionirala kao komercijalna banka nego kao štedionica ili investicijska institucija. Takav način bankarstva islamski teolozi priznavali su kao halal i on je bio u skladu s kur'anskim pristupom. Iako je banka u vrlo kratkom periodu ostvarila zapažene rezultate zatvorena je nakon samo četiri godine rada pod pritiskom tadašnje vlade i Centralne banke. Nakon toga, preuzeta je od Centralne banke Egipta i transformirana u konvencionalnu intered-based banku.

Razlog zatvaranja: Vlada Egipta odnosno tadašnje društvene prilike nisu bila naklonjene “novom pristupu“. Osnivanje ovo kao i drugih banaka koje posluju po principima Šerijata smatrano je utopijom.

U isto vrijeme u Maleziji 1963. dolazi do osnivanja Muslim Pilgram Saving Corporation koja se 1969. transformirala u Pilgrams Management and Fund Board of Malaysia popularno nazvan Tabung Hajji. Ovaj fond je mobilizirao sredstva koja su predstavljala štednju vjernika za obavljanja hadža, svete islamske dužnosti. Sredstva koja su vjernici godinama prikupljali mogla su biti povjerena samo financijskim institucijama koje su bile čiste od kamatnog načina poslovanja, a osnovni zadatak fonda je bio alokacija i plasiranje prikupljenih sredstava što ga je učinilo važnim faktorom financijskog sustava. Tabung Hajji postao je značajan investitor na tržištu Malezije, te je 1987. godine dobio je nagradu za doprinos razvoju islamskog bankarstva od strane Islamske razvojne banke (Islamic Development Bank).

Druga islamska banka također je osnovana u Egiptu 1972. godine. Nasser Social Bank je bila vladina banka čiji su ciljevi bili više društveni nego komercijalni. Od tada pa nadalje osnivanje islamskih banaka bila je stalna točka dnevnog reda Konferencije islamskih zemalja.

Veliki dio zasluga za razvoj islamskog bankarstva pripada islamskim ekonomskim teoretičarima. Prvi fakultet koji se bavio proučavanjem islamskih financija bio je Umm

Durman Islamic University u Sudanu, 1967.g. te se to smatra novim početkom za islamske financije. Najznačajniji pokušaj razvoja islamskog bankarstva je osnivanje Islamske banke za razvoj (IDB – Islamic Development Bank) 1974. godine sa sjedištem u Džedi u Saudijskoj Arabiji.

Sedamdesete godine su bile posebno značajne za razvoj islamskog bankarstva. U to desetljeću su osnovani:

- Ujedinjeni Arapski Emirati – Dubai Islamic Bank (prva islamska komercijalna banka)
- Filipini 1973.godine – Philippine Amanah Bank
- Sudan 1977.godine – Faisal Islamic Bank of Sudan
- Egipat - Faisal Islamic Bank of Egipat
- Bahrein 1979.godine – Bahrein Islamic Bank
- I mnoge druge...

Danas se pružanje bankarskih i investicijskih usluga po principima Šerijata realizira na nekoliko načina:

- Islamska banka pruža usluge na tržištu muslimanskih zemalja
- Islamska banka se osniva na zapadu i svojim klijentima nudi usluge islamskog bankarstva ili investiranja
- Islamska banka posredstvom zapadnih konvencionalnih banaka nudi klijentima usluge islamskog bankarstva

Krajem 2002.godine, u svom poslovanju islamske principe je primjenjivalo više od 200 islamskih banaka i drugih financijskih institucija. Prema procjeni, rast islamskih banaka je krajnje impresivan i u budućnosti će sigurno biti nastavljen.

2.2. Posebnost bankarstva

Islamski ekonomski i financijski sustav se bazira na vrijednostima, idealima i moralnim norama kao što su iskrenost, pouzdanost, jasno dokazivanje, komplementarnost i solidarnost. Ova moralna načela i modeli na kojima se temelji su obvezni jer osiguravaju stabilnost i sigurnost za sve one koji su uključeni u financijsko poslovanje. Pored toga, islamsko

bankarstvo, tj. ekonomija se također zalaže za sudjelovanje u profitu, gubitku, razmjeni kao i trgovini novcem i nekretninama. U osnovi, trebala bi postojati stvarna interakcija između bogatih, radnika i financijskih stručnjaka. Nema strane koja uvijek dobiva ili uvijek gubi, već se zarada i gubitak međusobno dijele.

Banke predstavljaju najznačajniji oblik financijskih institucija, a njihovo je poslovanje uređeno Šerijatom. Za razliku od konvencionalnih banaka, one nemaju unaprijed određenu stopu povrata na depozite/ulaganja, nego određenu stopu po kojoj će ulagači i štediše sudjelovati u dobitku ili gubitku banke. Primjenom ovog principa nastaje bolja usklađenost imovine i obveza banke, a s druge strane banke na taj način pridonose boljoj stabilnosti financijskog sustava.

Razlikujemo dva teoretska modela banaka koje posluju po islamskom principu:

➤ „Dvoslojni Mudarabah“

Ovaj model posjeduje dva ugovora o Mudarabahu, s jedne strane ugovor između ulagača i banke, a s druge strane ugovor između banke i poslovnog subjekta. Svakim ugovorom je reguliran poseban odnos udjela u dobiti ili gubitku. Ovakav način poslovanja je sličan investicijskim bankama, pa u tom slučaju banke razvijaju pojačan nadzor nad projektima ulaganja. Uobičajena podjela je na 80% ulagačima i 20% banci, iako su u praksi često drugačiji omjeri.

➤ Model „dva prozora“

U ovom modelu je pasiva banke podijeljena na dva dijela. Jedan dio čine transakcijski računi za koje banka ima 100% rezerve, a ostali dio pasive čine Mudarabah ugovori te njih banka ulaže kao kod prethodnog modela poslovanja banke.

Oba modela razvijaju različite tipove financiranja te se može reći da ovakvi tipovi banaka minimiziraju rizik ulaganja i predstavljaju suvremenu kombinaciju investicijskih i poslovnih banaka.

Dakle, važna posebnost islamskog bankarstva je u društveno odgovornom poslovanju, financiranju samo onoga što ima realnu vrijednost i partnerstvu s klijentima s kojima dijele dobit ili gubitak. Zabranjen je neumjeren rizik i profit po svaku cijenu. Pozitivna prednost je u tome što je dostupno svima, tako da i oni koji nisu muslimani mogu ostvariti svoje ciljeve kroz ugovoreno partnerstvo s bankom, a da pritom ne krši principe na kojima banka posluje.

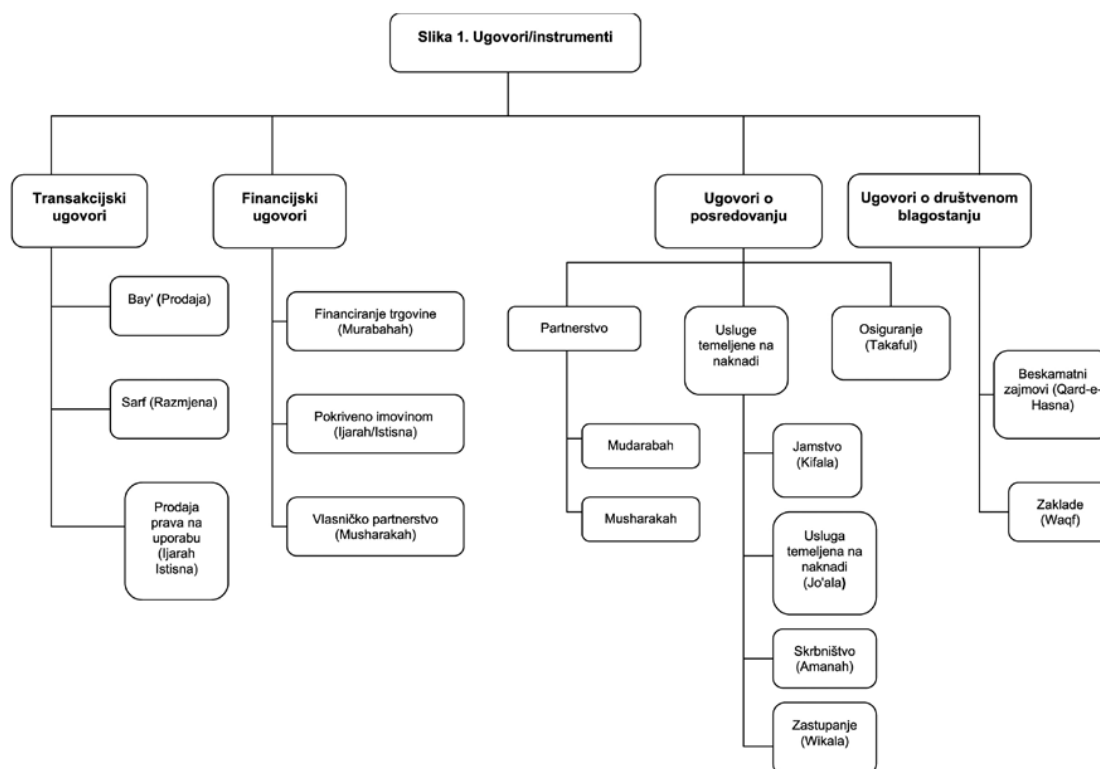
3. Značaj islamskog bankarstva u cjelini bankarskog sustava

Islamsko bankarstvo je partnerstvo u društveno korisnim projektima uz podjelu profita ali i dijeljenje gubitka te pružanje svih suvremenih bankarskih usluga uz naplatu unaprijed dogovorene provizije. Islamska banka financira društveno korisne projekte koristeći različite financijske instrumente specifične za islamsko bankarstvo. Oni služe kao sredstva mobilizacije i akumulacije sredstava te kao sredstva posredovanja. Zahvaljujući njima financijske institucije mogu posredovati između ponude i potražnje za novčanim sredstvima.

Kao financijske instrumente islamskog bankarstva možemo navesti:

- a) Musharakah,
 - b) Mudarabah,
 - c) Salam,
 - d) Istisna,
 - e) Ijarah,
 - f) Murabahah,
 - g) Jo'Ala, i dr.
-
1. Musharakah – definira se kao ugovor o poslovnom partnerstvu (joint venture) gdje dva ili više subjekta ulažu svoj kapital i rad, kako bi dijelili dobit i gubitak, pri čemu imaju ista prava i obveze, ako ugovorom nije drugačije određeno, te dijele poslovni rizik.
 2. Mudarabah – partnerstvo između ulagača koji daje novac (najčešće islamska banka) i poduzetnika koji ulaže svoj rad. U konceptu, investitor kapitala (banka) po dogovorenom principu dijeli profit s partnerom, ali partner sam snosi rizike gubitka.

3. Salam – ugovor po kojem kupac plaća cjelokupnu cijenu unaprijed ali se obvezuje isporučiti robu do određenog roka u budućnosti. Najčešće se ovakva vrsta ugovora primjenjuje u poljoprivredi.
4. Istisna – ovdje se govori o partnerstvu u proizvodnji, koje se koristi kod specifične vrste proizvodnje. To je kupoprodaja gdje se robom trguje prije nego što je proizvedena, tako što kupac naruči od proizvođača da mu proizvede robu koju plaća odmah ili u budućnosti.
5. Ijarah – ugovor kojim vlasnik imovine prenosi pravo njezina korištenja na drugu osobu uz točno definiran vremenski period i cijenu tj. rentu.
6. Murabahah – najznačajniji i najpopularniji instrument islamskog bankarstva. On služi za kupovinu roba na kredit odnosno prodaju uz profitnu maržu. Ovaj instrument se temelji na prodaji i ne smije se koristiti za financiranje proizvodnje. Stopa profitne marže ovisi o predmetu kupovine, kreditnoj sposobnosti klijenta te trajanju financiranja.
7. Jo'Ala – naknada za obavljenju uslugu. Očituje se na tekućim i transakcijskim računima kao naknada za čuvanje.

Slika 1. Financijski instrumenti islamskog bankarstva

Izvor: Teufik Čočić: Islamsko bankarstvo – uloga i značaj financijskih instrumenata

Pasivu islamskih banaka čini kapital banke, sredstva na tekućim računima te instrumenti Mudarabah, Wikala, Wadia, a na strani aktive to su instrumenti kojima ostvaruju prihode: Murabahah, Mudarabah, Musharakah, Salam, Ijarah, Istisna, Jo'Ala.

AKTIVA	PASIVA
Financiranje trgovine	Depoziti po viđenju
Murabahah	
Ijarah/Istisna	
Mudarabah (ulaganja s podjelom dobiti i gubitka)	Ulagački računi
Musharakah (vlasničko partnerstvo)	Posebni ulagački računi
Usluge (Jo'ala, Wikala, Kifala)	Kapital, Dionice, Pričuve

Slika 2. Općenita bilanca islamske banke

Izvor: <https://prezi.com/sz8w7ks3rqot/islamsko-bankkarstvo/>

Islamski financijski instrumenti prisutni su u najmanje 70 država svijeta te igraju značajnu ulogu u financijskom sektoru s tendencijom snažnog i održivog rasta i razvoja.

4. Analiza djelatnosti i ponuda usluga najvećih islamskih banaka

Islamska razvojna banka – IDB

Kao jedna od najvećih islamskih banaka navodi se Islamska razvojna banka, otvorena 20.10.1975. godine u Jeddahu (Saudijska Arabija). Osnovni cilj otvaranje takve banke je bio brzi ekonomski razvoj i napredak zemalja članica, posebno muslimanskih, što je bilo u skladu sa islamskim zakonom. Kao glavne funkcije banke se navode; sudjelovanje s kapitalom i garantiranje pozajmica za financiranje projekata, pružanje pomoći poduzećima te pružanje drugih oblika za ekonomski i društveni razvoj. Banka danas ima 56 zemalja članica koje

prvenstveno moraju biti članice Organizacije islamske konferencije, mora sudjelovati sa osnivačkim kapitalom, te plaćati određenu naknadu za korištenje sredstava.

Sporazum o osnivanju, IDB je ovlašten u sljedećim aktivnostima:

- Investiranje u vlasnički kapital profitabilnih projekata i kompanija zemalja članica;
- Investiranje u ekonomske i socijalne infrastrukturne projekte zemalja članica na bazi sudjelovanja ili drugih finansijskih aranžmana;
- Kreditiranje privatnog i javnog sektora za financiranje profitabilnih projekata, poduzeća i programa u zemljama članicama;
- Uspostavljanje i upravljanje specijalnim fondom za specifične namjene uključujući Fond za pomoć muslimanskim zajednicama i zemljama nečlanicama;
- Upravljanje trust- fondovima
- I mnoge druge...

Islamska banka za razvoj se ne bavi samo bankarskim poslovanjem nego i predstavlja finansijsku organizaciju koja se sastoji od nekoliko institucija i programa. U sklopu islamske razvojne banke djeluju finansijske institucije čiji je glavni cilj ostvarivanje dodatnih sredstava za osiguranje finansijskih resursa. Najpoznatije institucije i njihovi ciljevi su:

1. Investment Deposit Scheme – omogućavanje kratkoročnih ulaganja
2. Import Trade Financing Operations – uvoz sirovina, poluproizvoda i kapitalne opreme
3. Export Financing Scheme – financiranje izvoza s ciljem marketinga eksport importa
4. Islamic Banks Portfolio for Investment Development – mobilizacija viška neaktivnih likvidnih sredstava, diversifikacija portfelja te promocija razvoja islamskog fin. tržišta
5. Unit Investment Fund – kratkoročno financiranje trgovine
6. IDB Infrastructure Fond – podrška i promocija islamskih finansijskih aktivnosti, te stvaranje jedinstvenog novčanog i kapitalnog tržišta
7. Islamic Banks Portfolio for Investment Development – investiranje trgovačkih poduhvata
8. IDB Unit Investment Fund – sektor financiranja trgovine
9. BADEA Export Financing Scheme – financiranje arapskog izvoza

Jordanska islamska banka

Jordanska islamska banka za ekonomski razvoj osnovana je kao dioničarsko društvo ograničene odgovornosti 01.04.1978. godine u Amanu. Ova banka se pojavila kao odgovor građanima na ulaganje u dionice i eksploatiranje svojih sredstava. Islamska jordanska banka svoja sredstva usmjerava za financiranje javnog i socijalnog sektora, transporta i komunikacija, poljoprivrede i agroindustrije. Isto tako, banka odobrava financije u svim oblicima industrije pa su koristile imale i državne firme, korporacije i agencije. Na polju elektroprivrede, financirala je jordansku nacionalnu elektranu, a posebnu ulogu zauzima u alokaciji stranog novca, zapošljavanju radne snage te osiguranju novih radnih mjesta. Banka aktivno sudjeluje u svim sferama života pa je tako njezino sudjelovanje značajno još i u poljoprivredi, izgradnji infrastrukturnih objekata neophodnih školstvu, kao i kupnji pribora, opreme i drugih potrepština, financiranju nabave opreme zdravstva te izgradnji domova ili nabavi građevinskog materijala.

Islamska jordanska banka je naišla na veliko razumijevanje državljana i jako je lijepo prihvaćena tako da je za kratko vrijeme zauzela zavidno mjesto među ostalim bankama. Danas raspolaze sa 1.087.000 otvorenih računa, posjeduje 65 filijala u kojima je zaposleno 1475 zaposlenika. U svom 27. godišnjem izvještaju primjećujemo:

- Banka je povećala profit za 15,44 milijuna jordanskih dinara, odnosno 324,4%
- Na planu plasiranja prikupljenih sredstava ostvarila je profit od 108,7 milijuna jordanskih dinara, tj. 20,26%
- Ulaganje depozita se povećalo za 135,1 milijun jordanskih dinara tj. 13,2%
- Financiranje usluga za izgradnju stambenih objekata su se povećali za 27 milijuna jordanskih dinara
- A plaćanje karticom je postao sastavni dio modernog života

Međunarodno udruženje islamskih banaka

- Međunarodno udruženje islamskih banaka je osnovano u Mekki 1977. godine. Cilj ovog udruživanja je povezivanje i koordinacija islamskih banaka, razmjena iskustava i pružanje stručnih savjeta s naglaskom na:

- Pružanje stručne pomoći i iskustva za osnivanje islamske banke, poticaj njene aktivnosti i pomoć njenom unapređenju;
- Postavljanje pravila suradnje, razmjene iskustava među islamskim bankama;
- Zastupanje zajedničkih interesa islamskih banaka na svim nivoima kao i obrana istih u korist islamskih banaka članica;
- Stremljenje osiguranju slobodnih novčanih transakcija među islamskim bankama;
- Izrada i usuglašavanje jedinstvenih pravilnika o radu i poslovanju među islamskim bankama članicama;
- Prezentacija savjeta i pripremanje stručnih radova o onome što je vezano za posebne projekte islamskih banaka kao i prijedlozi načina planiranja prihoda te uloga islamskih banaka u tome;
- Koordiniranje i arbitraža među islamskim bankama;
- Izučavanje problema monete, osiguranja i banaka na lokalnom i globalnom nivou kao i ponuda odgovarajućih prijedloga za uspješnu borbu protiv istih od strane islamskih banaka;
- Širenje svijesti o ideji međusobnog poslovanja u skladu sa šerijatskim propisima.

Islamska banka Dubai

Dioničarsko društvo, osnovano 13.03.1975. Vlada Dubaija se obvezuje na sljedeće konzulate:

- pravo stranih državljana na posjedovanje akcija;
- pravo na otvaranje filijala u zemlji i inostranstvu;
- pravo na priključivanje ili sudjelovanje u bilo kojoj firmi ili organizaciji;
- pravo na dopunu i izmjenu poslovnog statuta banke koji je usvojen prije osnivanja banke makar novi statut bio u suprotnosti s osnivačkim;
- i dr.

Sve akcije u banci su ograničene i imenovane na državljane Ujedinjenih Arapskih Emirata. U pravilniku o radu i poslovanju je precizno definirano da se banka u svim svojim poslovima mora pridržavati načela šerijatskog poslovnog prava.

Banka se bavi poslovima:

- Otvaranje tekućih računa;

- Kreditiranje privatnog i javnog sektora za financiranje profitabilnih projekata, poduzeća i programa;
- Prenosanje duga, čekovi, mjenice.

Egipatska islamska banka Fejsal

Islamska banka Fejsal osnovana je 1977. godine u Kairu. Učlanjenje u banku se vrši u američkim dolarima dok je državljanima Egipta dozvoljeno u džunejhima. Novi kupac mora biti musliman i pridržavat se šerijatskih propisa te ne smije poslovati s kamatom.

Banka prima:

- Depozite po viđenju
- Namjenske depozite čija je najmanja vrijednost 200 dolara i najmanje na godinu dana
- Druge vrste depozita i tekućih računa

Banka raspodjelu profita vrši na sljedeći način:

1. Prije podjele profita banka je dužna dati zekjat ustanovi koja ga skuplja
2. 10% zarade banka odvaja u rezervni fond
3. Odbor guvernera banke može donijeti odluku u suprotnosti s pravilnikom o poslovanju banke da na kraju godine od likvidnog kapitala banke nagradi generalnog direktora kao i ostale direktore i zaposlene za uspješno poslovanje
4. Nakon svega ovog dolazi do podjele ostvarenog profita između banke, deponenata i akcionara a na osnovu pravila i načela na kojima banka zasniva svoje poslovanje

5. Islamsko bankarstvo i tržišno natjecateljstvo

Podatak da preko 105 zemalja u svijetu posluje na principima islamskog bankarstva jasno govori da je financijski svijet prepoznao ovaj vid poslovanja sigurnijim i perspektivnijim. U Europi je islamsko bankarstvo najrazvijenije u Velikoj Britaniji što pokazuje činjenica da je od 2005. do 2006. godine broj klijenata porastao za 120%, broj otvorenih računa 200%, broj štednih uloga 76%, čime ova zemlja postaje potencijalno europsko sjedište islamskog bankarstva. Islamske financije danas predstavljaju jedan od najbrže rastućih segmenata globalnih financija koje privlače pažnju i teoretičara i praktičara.

Iako danas islamsko bankarstvo bilježi veliku ekspanziju na tržištu unatoč velikoj ekonomskoj krizi, ono također ima i aktualnih problema s kojima se suočava. Jedno od tih problema je što više preferiraju termin islamskih financija ili islamskih financijskih institucija nego islamskih banaka, a kao drugi razlog može se navesti porezna regulativa.

5.1. Financijska institucija, ne banka

Glavni razlog toga što oni preferiraju naziv financijske institucije a ne banke je taj što islamske financijske institucije teže da se razlikuju od zapadnih banaka koje se identificiraju konvencionalnim odnosom. Smatraju da se upotrebom termina banka ili bankarstvo čini „nepravda“ suštini njihovih operacija pa ih je bolje izbjeći. Jednostavnije, konvencionalne komercijalne banke se osnivaju i funkcioniraju na materijalističkoj osnovi koja nema puno veze sa međuljudskim odnosima, dok s druge strane islamske financijske institucije imaju primarnu zadaću ispuniti razvojne i socijalne zadatke.

5.2. Porezna regulativa

Porezna regulativa je druga značajna prepreka širenju i jačanju islamskog bankarstva zato što se tu kamata tretira kao pasivni prihod, a profit u proizvodnji, trgovini ili nekoj drugoj djelatnosti kao aktivni prihod. Oporezivanje ovih dvaju prihoda nije jednako i najčešće je u korist pasivnim prihodima pa tu nastaje problem. Pored toga, financiranje trgovine koja zagovara beskatni islamski model podrazumijeva dvaput imenovane transfere – od prodavača ka banci i od banke ka prodavaču, a to bi značilo dvostruko oporezivanje koje smanjuje profitabilnost. Zbog toga, direktor Međunarodne islamske banke Danske izjavio je da su porezni zakoni najveći problem za islamske banke.

5.3. Regulatorni okvir islamskih banaka

Islamskim bankama je potreban pravni, korporativni i regulatorni okvir kakav imaju i konvencionalne banke. Međunarodni monetarni fond (MMF) smatra da je za islamske banke važno da osiguraju operativnu nezavisnost agencija za nadzor, koje moraju biti podržane od

odgovarajućih resursa, sa jasnim pravnim okvirom i dobro osmišljenim strukturama upravljanja.

Islamske i konvencionalne banke imaju važne sličnosti, ali isto tako postoje i razlike koje u velikoj mjeri odražavaju skladnost islamskih banaka sa šerijatskim zakonom. Zbog toga, postoje razlike u riziku s kojim se suočavaju islamske i konvencionalne banke. Rizici jedinstveni za islamske banke proizlaze iz specifičnosti ugovora, iako postoje i rizici s kojima se suočavaju a slični su kao kod konvencionalnih banaka. Operativni, pravni i rizici transparentnosti su veći u islamskim bankama a to može dokazati da su ukupni krediti i koncentracija rizika također veći u islamskim bankama.

Pitanje, koje su banke rizičnije, konvencionalne ili islamske, je empirijsko pitanje na koje još nemamo konkretan odgovor jer se trenutno razlikuje od zemlje do zemlje i od banke do banke. Za primjer možemo uzeti Pakistan u kojem empirijski rezultati pokazuju da je kreditna izloženost riziku puno manja kod islamskih nego kod konvencionalnih banaka te da su islamske banke manje sklone povlačenju tokom napada stresa likvidnosti. Isto tako, neki nalazi ukazuju da su poslovni modeli islamskih i konvencionalnih banaka mnogo sličniji nego što se to zapravo misli, te postoje dokazi koji pokazuju da je islamski model pomogao da se ograniči nepovoljni utjecaj na profitabilnost 2008. godine nakon globalne financijske krize. U isto vrijeme postoje rezultati koji pokazuju da se bolji učinak islamskih banaka tokom krize može objasniti boljom kvalitetom aktive, te većom kapitalizacijom i likvidnosti islamskih banaka. Na kraju, rezultati empirijskog istraživanja dovode do zaključka da se rizičnost islamskih banaka razlikuje ovisno o veličini banke.

Kao što smo na početku naveli, islamskim bankama je potreban pravni, korporativni i regulatorni okvir sličan kao i konvencionalnim bankama. Važna odluka je održavanje jedinstvenog seta zakona i propisa o bankarstvu za obe vrste financijskih institucija odnosno banaka. Takav jedinstveni set zakona je preporučljiv da bi se izbjeglo dupliranje pravnih i regulatornih odredbi koje su važne za obe vrste banaka. Osiguranje adekvatnog usklađivanja regulatornog okvira sa smjernicama standardnih pravila je ključ koji će ukazati na glavne rizike svojstvene operacijama islamskih banaka i pomoći da se ostvari nivo tržišne igre sa konvencionalnim bankama.

5.3.1 Islamsko bankarstvo – teorija nasuprot praksi

Praksa se u mnogome razlikuje od teorije što predstavlja značajan regulatorni problem.

Kao probleme odstupanja u praksi možemo navesti:

- slabu zastupljenost ugovora temeljenih na partnerstvu,
- ograničenu ročnu strukturu
- razdvajanje razreda ulagača.

Slabu zastupljenost ugovora temeljenih na partnerstvu možemo prikazati:

1. Murabahah	41%
2. Musharakah	11%
3. Mudarabah	12%
4. Ijarah	10%
5. Ostalo	26%

Kod ograničene ročne strukture problemi su što:

- oko 50% imovine ima ročnost manju od godine dana, a oko 40% manju čak od šest mjeseci
- problem izostanka dugoročnog financiranja

S druge strane, razdvajanje razreda ulagača se u praksi ne provodi i predstavlja daleko najveće odstupanje.

Kod regulative možemo još naglasiti da su

- motivi za regulaciju jednaki kao i kod konvencionalnih banaka
- sukladno „bazelskim sporazumima“ vodi se računa o adekvatnosti kapitala
- te se stavlja posebna pozornost na likvidnost, budući da su bilance islamskih banaka manje likvidne.

6. Doprinos islamskog bankarstva u razvoju gospodarskog sustava

Najveća ekspanzija islamskog bankarstva i drugih islamskih financijskih institucija ostvarena je u bogatim arapskim zemljama. Tri muslimanske zemlje zvanično su konvertirale svoje konvencionalne u islamske financijske sisteme. Malezija i Bangladeš imaju paralelan bankarski sistem. U njima pored konvencionalnih, po posebnom zakonu posluju i islamske banke. Islamic Development Bank postaje respektabilna financijska institucija koja podržava razvoj, kako muslimanskih zemalja članica, muslimanskih zajednica u zemljama koje nisu članice, tako i brojnih financijskih institucija.

Kako bi bolje dočarali zastupljenost islamskog bankarstva pogledajmo malo u brojke. U svijetu danas djeluje 325 islamskih banaka. Iako se većina njih nalazi u arapskim zemljama sve više ih se otvara i u ostalim zemljama. Tako u Australiji postoje dvije, na Bahamima šest, u SAD-u čak 38, u Danskoj, Francuskoj i Irskoj po jedna, u Njemačkoj i Švicarskoj djeluje pet, u Velikoj Britaniji 23 islamske banke, u Luksemburgu četiri, te u Bosni i Hercegovini jedna. U BiH posluje Bosna Bank International i to je jedina banka u jugoistočnoj europskoj koja posluje po islamskim financijskim principima.

Prema procjeni profesora ekonomije, rast islamskih banaka u posljednja dva desetljeća je krajnje impresivan te nema sumnje da će u budućnosti biti nastavljen. Široka baza njihovih klijenata uz veliki obim poslova koji obavljaju, kao i stalno podizanje nivoa obučenosti osoblja osnova je za vjerovanje da se ne radi o prostom i prolaznom fenomenu.

Kao što je već par puta napomenuto, islamsko bankarstvo nije samo za muslimane. 80% muslimana nema pristup islamskom bankarstvu, a podaci da preko 105 zemalja u svijetu posluje po principima islamskih banaka jasno potvrđuje da je ovaj tip bankarstva svijet prepoznao kao sigurnim i perspektivnim. Velika Britanija je najrazvijenija zemlja što se tiče islamskog načina poslovanja. Samo u periodu od 2005. do 2006. godine, broj klijenata je porastao 120%, broj otvorenih računa 200%, broj štednih uloga 76%, te je time Velika Britanija kao zemlja pokazala veliki interes da postane europsko sjedište islamskog bankarstva. Uvidjevši veliku društvenu odgovornost i druge zemlje su se priključile istom načinu poslovanja sa tendencijom širenja. Kao što smo naveli ranije, tu spadaju Luksemburg, Francuska i Danska.

Uz sve ove navedene informacije i naglasak na tome da vrijeme u kojem je pristup raznolikim izvorima financiranja ograničava konkurenciju između banaka, islamsko bankarstvo i

financije na globalnom nivou predstavljaju jednu od najbrže rastućih finansijskih industrija. To potvrđuje činjenica da je procijenjena veličina sektora veća od 1.000 milijardi dolara a agencija za kreditni rejting pretpostavlja da bi svota u skorijoj budućnosti mogla porasti na više od 5.000 milijardi dolara.

VELIČINA OVE INDUSTRIJE

Aktiva islamskih banaka narasla je 17% između 2009. i 2013. godine te dostigla vrijednost od 778 milijardi dolara. Od toga, zemljama Zaljeva pripada 517 milijardi dolara, zemljama Jugoistočne Azije 160 milijardi dolara i Južnoj Aziji 23 milijarde. Ostatak svijeta, s posebnim naglaskom na Tursku, ostvario je 78 milijardi dolara.

Ipak, iako je rast postotno brz i veli, udio aktive islamskih finansijskih institucija samo je mali dio globalne scene – manje od 1%. Svejedno, ohrabrujuća je činjenica da se ostvaruje ovakav rast.

7. Zaključak

Islamski finansijski sistem predstavlja relativno nov pojam u svijetu. Javlja se šezdesetih godina 20.stoljeća kao rezultat pokušaja da posluje u skladu sa Šerijatom, te se u isto vrijeme počinju javljati prve islamske finansijske institucije, odnosno islamske banke.

Islamsko bankarstvo predstavlja specifičan tip bankarstva koji pokušava izbjeći zabranu primanja i plaćanja kamate što propisuje islam. Takav način poslovanja predstavlja dobru alternativu konvencionalnom tipu bankarstva uz veliki naglasak na društvenu odgovornost. Zbog važne uloge da ostvari jednakost u društvu te izrazi moralne, etičke i duhovne vrijednosti naziva se još i etičkim finansijskim sustavom. Ovakav način poslovanja privlači brojno muslimansko ali i nemuslimansko stanovništvo. Na osnovu toga, može se zaključiti da se od svojih početaka pa do danas, islamsko bankarstvo znatno proširilo te je zastupljeno u velikom broju zemalja u svijetu. Iako je model islamskog bankarstva relativno mlada i intrigantna pojava, njegova sveprisutnost i sve veća aktualnost nesumnjivo ukazuje na konstantan i snažan trend rasta i razvoja.

Unatoč vrlo brzom razvoju islamskih banaka i islamskog financijskog sustava, islamsko novčano tržište još uvijek je relativno nerazvijeno u odnosu na konvencionalno. Također, ono je u dosta nepovoljnom položaju u odnosu na konvencionalno, zbog zakonskih regulativa, koje su po svemu sudeći više naklonjene upravo konvencionalnom bankarstvu.

Literatura

Izvori s interneta:

1. Nastanak i razvoj islamskog bankarstva, 2010., na:
<http://bs.scribd.com/doc/32879184/Nastanak-i-razvoj-Islamskog-Bankarstva#scribd>
(27.2.2016)
2. Bakšić E., Islamsko bankarstvo (11.4.2012.), na:
<http://www.zeriislam.com/artikulli.php?id=2452> (27.2.2016)
3. Hadžić F., Konvencionalno i islamsko bankarstvo, na:
<http://www.bbi.ba/bs/static/islamsko-bankarstvo> (27.2.2016)
4. Mujagić S., Nastanak i razvoj islamskog sustava, na:
<http://www.bbi.ba/images/pdf/BBIAcademy/literature/NASTANAK%20I%20RAZVOJ%20ISLAMSKOG%20BANKARSTVA.pdf> (1.4.2016)
5. Arnautalić E., Islamsko bankarstvo- fenomen modernog društva, (13.7.2015) na:
<http://poslovnisvijet.ba/islamsko-bankarstvo-fenomen-modernog-drustva/> (1.4.2016)
6. MMF: Kakav regulatorni okvir treba islamskim bankama (19.12.2014.) na:
<http://indikator.ba/Vijest.aspx?p=1&id=5777&naslov=MMF%3A+Kakav+regulatorni+okvir+treba+islamskim+bankama%3F> (1.4.2016)
7. Islamske financije u svijetu, (23.12.2015.) na:
<http://www.akos.ba/duhovnost/islamska-ekonomija/islamske-finansije-u-svijetu-veliki-rast-ali-mali-udio> (1.4.2016)
8. Bule M., Islamsko bankarstvo (29.9.2014) na:
<https://prezi.com/sz8w7ks3rqot/islamsko-bankarstvo/> (14.4.2016.)

Knjige:

9. Štefanac A., Upravljanje bankama- islamsko bankarstvo, Istraživački rad, (2010.)
10. Pramenković A., Islamska misao (2008)

Sažetak

U ovom radu se navode i pojašnjavaju osnovni principi rada islamskih banaka, te uloga i značenje njezinih financijskih instrumenata. Zabrana kamate i podjela rizika predstavlja osnovni princip islamskog bankarstva, dok njegovi financijski instrumenti omogućuju efikasnu vezu između financijskih transakcija i realne ekonomije. Islamski financijski instrumenti koji su pokazali najveću otpornost i žilavost u financijskoj krizi pobliže su analizirani i prikazani u ovom radu. Istraženi su i naglašeni odnosi između konvencionalnog i islamskog bankarstva, te opisan značaj islamskog bankarstva u cjelini bankarskog sustava, ponuda usluga najvećih banaka, islamsko bankarstvo na tržištu kao i njegov doprinos u razvoju gospodarstva.

Summary

This paper states and explains the basic Islamic banking principles as well as the role and importance of its financial instruments. Risk sharing and prohibition of interest represent the basic principles of Islamic banking while its financial instruments enable efficient connection between financial transactions and real economy. Islamic financial instruments that proved to be the most resilient to financial crisis are analysed in detail and presented in this paper. Moreover, the paper analyses and highlights the relationship between traditional and Islamic banking, described the importance of Islamic banking in the whole banking system, offering of the largest banks services, Islamic banking market as well as its contribution to the development of the economy.